

Startersgids

Biologische verwerking

Colofon

Publicatiedatum: Januari 2020

Auteur: Raf Van den Bruel, Annick Cnudde, Sofie Vandewijngaarden

Redactie & Vormgeving: Tom Wouters

V.U. Kurt Sannen, Regine Beerplein 1 E305, 2018 Antwerpen

Deze brochure is een uitgave van BioForum Vlaanderen vzw. Ze kwam tot stand met de steun van het Departement Landbouw en Visserij van het Vlaams Ministerie van Landbouw en Visserij. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande, schriftelijke toestemming van BioForum vzw geheel of gedeeltelijk en op enigerlei wijze, in schriftelijke vorm, digitaal of in welke andere vorm dan ook worden verveelvoudigd, verspreid, overgenomen of opgeslagen op datadragers.

Inleiding

Volgens de Europese wetgeving moet elk bedrijf dat biologische producten verwerkt, opslaat of invoert uit een derde land, of biologische producten in de handel brengt, daarvoor gecertificeerd zijn. Vraag is: hoe begin je daar aan?

Deze startersgids is bedoeld om alle voedselverwerkende bedrijven, verpakkers, verdelers, importeurs, opslagplaatsen, distributiecentra en anderen die geïnteresseerd zijn in een biologische lijn, op weg te zetten.

We vertellen hoe je aan de slag gaat met de productie en controle en geven daarnaast een kort inzicht in het ontstaan van bio. Deze achtergrond zal je helpen om de ontwikkeling van een nieuw bioproduct van bij de start goed aan te pakken.

Praktisch: deze online gids verwijst vaak naar andere documenten op het internet. De wetgeving is voortdurend in verandering en wij actualiseren deze folder zo snel mogelijk in dat geval. Merk je toch een link op die niet meer werkt, meld dat dan aan socie.vandewijngaarden@bioforumvl.be.

Veel succes!

Sofie Vandewijngaarden
Adviseur biologische verwerking

Inhoud

Inleiding	3
Inhoud	4
Wat is bio?	5
Europese wetgeving	5
Biogarantie, een privaat lastenboek.....	5
Algemene principes	6
Algemene principes volgens de Europese wetgeving	6
Algemene principes volgens IFOAM.....	6
De biologische markt.....	7
De biowetgeving voor verwerkers	8
Aan de slag	9
Welke regels/wetgeving zijn relevant voor jou?.....	9
Productontwikkeling aangepast aan bio	9
Bio integreren in bestaand kwaliteitssysteem	10
Vind ingrediënten en afzetkanalen	10
Beschrijvingen	10
Aanmelden bij een controleorgaan.....	11
Geniet mee van de promotie voor bio.....	11
Wat is BioForum Vlaanderen?.....	12

Wat is bio?

Europese wetgeving

Biologische productie is wettelijk beschermd. De biowetgeving is Europees geregeld en dus gelden er in de hele EU dezelfde regels. De Europese wetgeving is vastgelegd in verordening 834/2007¹ (www.bfvl.be/verordening-834_2007), verordening 889/2008 (www.bfvl.be/verordening-889-2008) en verordening 1235/2008 (www.bfvl.be/verordening-1235-2008). Deze wetgeving is van toepassing op levende of onverwerkte en verwerkte producten afkomstig van landbouw en aquacultuur voor gebruik als levensmiddel, diervoeder, vegetatief teeltmateriaal en zaaizaad.

Deze wetgeving is van toepassing op elke marktdeelnemer die betrokken is bij activiteiten in enig stadium van de productie, bereiding of distributie. Dus het geldt ook voor bedrijven die bijvoorbeeld enkel maar een bioproduct wensen te stockeren en/of te verdelen. In Vlaanderen is ze niet van toepassing op grootkeukendiensten en restaurants.

Elk bedrijf waarvoor de wetgeving van toepassing is, doet een kennisgeving bij een controleorgaan en moet zich 'onder controle' stellen om een biocertificaat te behalen.

Biologische producten herken je aan twee dingen:

1) Het Europese biolabel

Onder het label staat een vermelding van de code van het controleorgaan dat de laatste bereidingsstap heeft gecontroleerd. Het logo is verplicht op alle voorverpakte biologische levensmiddelen. Het brengt geen extra kosten met zich mee.

BE-BIO-OX

2) Het gebruik van de term 'biologisch' (en alle afgeleide vormen)

De term is wettelijk beschermd en mag dus alleen gebruikt worden op producten die doorheen de hele keten gecontroleerd zijn.

Biogarantie, een privaat lastenboek

Naast het Europese label bestaat er ook een Belgisch privélabel: Biogarantie. Dit label stimuleert de sector om verder te verduurzamen en stelt bijkomende eisen op ecologisch, economisch en sociaal vlak. Elke Biogarantie-houder ondertekent het Biogarantie-lastenboek en het bijhorende duurzaamheidscharter.

In 2019 werd eveneens het Biogarantie Belgisch-label gelanceerd. Met dat label kunnen biologische producenten de lokale herkomst van hun

¹ Vanaf 01/01/2021 zal de Europese verordening 2018/848, die gepubliceerd werd op 14/06/2018, in voege treden en EG 834/2007 vervangen.

producten sterker benadrukken en zijn er bijkomende criteria met betrekking tot eerlijke handel.

Het label wordt voor Vlaanderen beheerd door BioForum Vlaanderen, in Wallonië zijn Probila-Unitrab en Unab beheerders. Bedrijven uit Brussel mogen kiezen via welke beheerder ze zich aansluiten.

Biogarantie is niet verplicht. Aan het gebruik van Biogarantie zijn er kosten verbonden. Meer info over de gebruiksvoorwaarden en tarieven vind je op www.biogarantie.be.

Algemene principes

Algemene principes volgens de Europese wetgeving

De basisprincipes voor productie en verwerking van biologische levensmiddelen zijn vastgelegd in EG Verordening 834/2007² (www.bfyl.be/verordening-834_2007)

Voor verwerking van goederen is onder meer artikel 6 uit deze verordening zeer relevant:

- 1) De productie van biologische levensmiddelen met ingrediënten van de biologische landbouw, tenzij een ingrediënt niet in biologische vorm in de handel verkrijgbaar is;
- 2) de beperking van het gebruik van levensmiddelenadditieven, niet-biologische ingrediënten met een hoofdzakelijk technologische en sensorische functie, en micronutriënten en technische hulpstoffen, zodat het gebruik ervan tot een minimum wordt beperkt en alleen om wezenlijke technologische redenen of voor bijzondere voedingsgerelateerde doeleinden plaatsvindt;
- 3) de uitsluiting van stoffen en verwerkingsmethoden die misleidend kunnen zijn met betrekking tot de ware aard van het product;
- 4) de zorgvuldige verwerking van levensmiddelen, bij voorkeur met biologische, mechanische en natuurkundige methoden.

Algemene principes volgens IFOAM

De wettelijke normen zijn maar één kant van het verhaal. De biobeweging bestond al lang voor Europa in 1991 besliste om een wettelijk kader te voorzien. Bio is dus ook een ideaal.

IFOAM, de internationale koepelorganisatie voor biologische voeding, heeft dat ideaal samengevat in vier principes. Die worden wereldwijd door de biosector onderschreven:

- 1. Gezondheid**
Bio moet de gezondheid van bodem, plant, dier, mens en de planeet als een ondeelbaar geheel in stand houden en versterken.
- 2. Ecologie**
Bio moet gebaseerd zijn op levende ecologische systemen en kringlopen, met hen meewerken, ze versterken en in stand houden.
- 3. Zorg**
Bio moet met voorzorg en verantwoordelijkheid worden beoefend, om de gezondheid en het welzijn van de huidige en toekomstige generaties en hun leefomgeving te beschermen.

² Vanaf 01/01/2021 zal de Europese verordening 2018/848, die gepubliceerd werd op 14/06/2018, in voege treden en EG 834/2007 vervangen.

4. Billijkheid

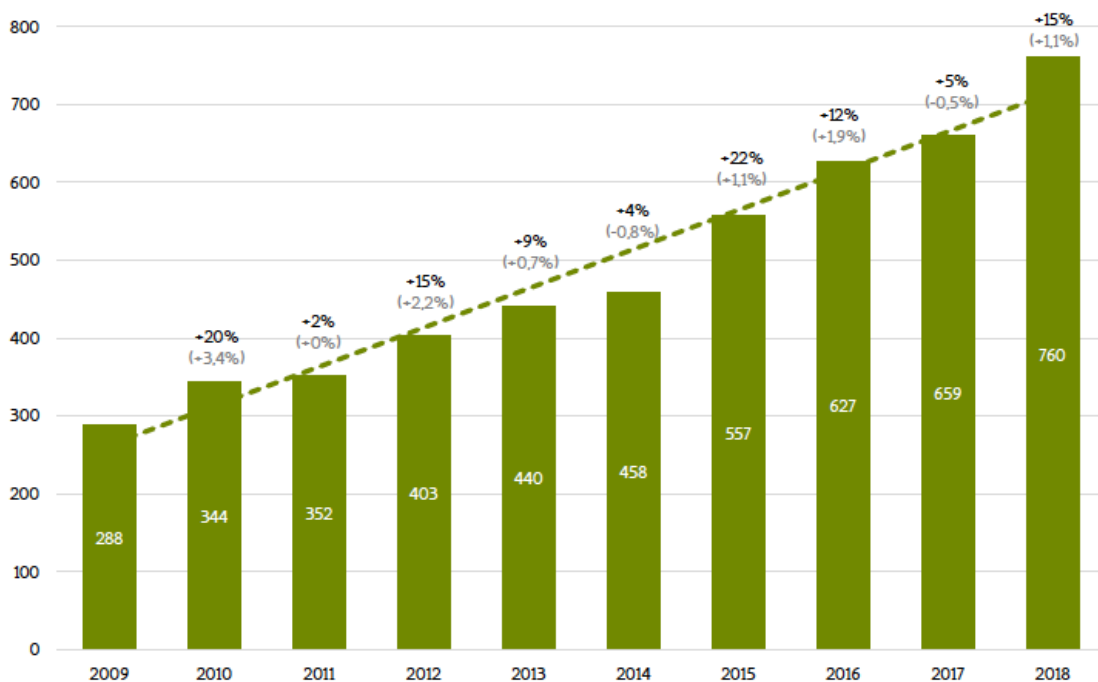
Bio moet gebaseerd zijn op relaties die billijkheid waarborgen m.b.t. de gemeenschappelijke omgeving en ontwikkelingsmogelijkheden.

Deze principes gaan verder (bijv. rond billijkheid) dan de Europese wetgeving. De vier principes vormen samen een visie op voedselproductie waarbij de ecologische, sociale en economische duurzaamheid wereldwijd hand in hand gaan. BioForum onderschrijft als sectororganisatie, uitdrukkelijk deze ruime visie op bioproductie en stimuleert biobedrijven om deze principes te integreren in hun bedrijfsvoering.

De biologische markt

In een vrijwel 'vlakke' markt van FMCG-goederen³, stijgt de biomarkt in België en Europa al jaren na elkaar (zie grafiek, bron: GfK, in opdracht van VLAM). Het is dus een markt met veel kansen. Je vindt specifieke productie- en consumptiecijfers op www.bfvl.be/cijfers_algemeen.

Grafiek 1: Totale besteding aan biologische producten* door Belgische gezinnen, in miljoenen euro, 2009-2018

Bron: GfK Belgium voor VLAM

* totaal bio: voeding (vers, diepvries en kruidenierswaren), dranken, drogmetica en non-food

Tussen de haakjes wordt de evolutie van de totale FMCG weergegeven

³ Fast moving consumer goods

De biowetgeving voor verwerkers

De wetgeving voor bio is Europese materie (verordening 834/2007⁴ en verordening 889/2008) maar lidstaten krijgen de verantwoordelijkheid die te implementeren. Lidstaten mogen ook zelf bepalen hoe ze hun controlesysteem organiseren.

In België is landbouw een regionale bevoegdheid en dus is de Vlaamse overheid bevoegd voor de biologische wetgeving in Vlaanderen. Op de website van het Departement Landbouw en Visserij vind je een prima overzicht van zowel de Europese als Vlaamse regels: <http://lv.vlaanderen.be/nl/bio/wetgeving-biologische-landbouw>.

BioForum Vlaanderen zet in zijn publicatie 'Bio en de Wet' de bestaande biowetgeving om in mensentaal en zorgt ervoor dat jij snel op de hoogte bent van wat kan en niet kan in bio. Je vindt 'Bio en de Wet: verwerking levensmiddelen' op www.bfvl.be/bioendewet. Deze publicatie wordt regelmatig geactualiseerd.

Concrete regels zijn:

- **Minstens 95% van de landbouwingredienten moet biologisch zijn.** De overige 5% mag enkel niet-bio zijn als deze ingrediënten niet (voldoende) op de markt zijn in biologische kwaliteit. (cfr 4.2. Bio en de Wet).
- **Een bioproduct mag geen additieven bevatten buiten diegene die expliciet toegelaten zijn in de wet en onder de voorwaarden (horizontale + biowetgeving).** Toevoeging van nutriënten, vitamines en kleur- en smaakadditieven is dus niet toegestaan. Bovendien mag slechts een beperkt aantal technische hulpstoffen gebruikt worden en is het gebruik streng gereguleerd (cfr bijlage www.bfvl.be/verordening-1235-2008; samengevat in tabel I en tabel II van Bio en de wet)
- **Er mogen geen stoffen of verwerkingsmethodes worden gebruikt die de ware aard van een product kunnen verbergen.** Onder meer ioniserende straling, nanotechnologie en ggo's zijn verboden. Er wordt bij voorkeur gekozen voor biologische, mechanische en natuurkundige methodes.
- **De verwerking van bioproducten moet gescheiden gebeuren van gangbare producten, in ruimte of in tijd.**
- **Zorg dat je bio correct vermeldt op de verpakking.** (Zie ook: TITEL III Etikettering op www.bfvl.be/verordening-1235-2008; samengevat in Hoofdstuk 11 en 12 Bio en de Wet)

⁴ Vanaf 01/01/2021 zal de Europese verordening 2018/848, die gepubliceerd werd op 14/06/2018, in voege treden en EG 834/2007 vervangen.

Aan de slag

Welke regels/wetgeving zijn relevant voor jou?

De belangrijkste stap is natuurlijk het aanpassen van de logistiek, productie, opslag en ingrediënten om te voldoen aan de normen voor bio. Welke stappen je hier in neemt, hangt natuurlijk heel sterk af van de activiteiten van je bedrijf.

Zoals eerder vermeld hebben we de wetgeving voor jou samengevat in een handige gids, namelijk Bio & De Wet (www.bfvl.be/bioendewet). We vatten hier samen welke hoofdstukken uit 'Bio en de Wet: verwerking levensmiddelen' je zeker moet lezen. In de volgende stap gaan we hier dieper op in.

- **Voor wie biologische grondstoffen wil importeren (uit 3de landen) en/of verhandelen**
 - o Hoofdstuk 3: Ingangscntrole
 - o Hoofdstuk 6: Scheiding
 - o Hoofdstuk 8: Ophaling, verpakking, vervoer en opslag
 - o Hoofdstuk 9: Traceerbaarheid
 - o Hoofdstuk 10: Import
 - o Hoofdstuk 13: Controle en certificering

- **Voor wie biologische ingrediënten/grondstoffen/additieven wil kopen en er een biologisch voedingsproduct mee wil maken of voor wie een biologisch voedingsproduct wil verpakken (tot eindconsumentenverpakking of bulkverpakking/halffabricaten)**
 - o Alle hoofdstukken zijn relevant. Vergeet zeker niet de positieve lijsten van additieven en technische hulpstoffen te bekijken (tabel 1 en 2). Alleen de stoffen op die lijst mogen gebruikt worden, sommigen zelfs alleen onder bepaalde voorwaarden.

- **Voor wie verpakte bioproducten wil verhandelen of voor wie wil optreden als logistiek centrum (opslag, distributie) van verpakte bioproducten, zonder wijzingen aan te brengen aan inhoud en verpakking.**
 - o Hoofdstuk 3: Ingangscntrole
 - o Hoofdstuk 6.1: Opslag
 - o Hoofdstuk 9: Traceerbaarheid
 - o Hoofdstuk 10: Import (als je biologische eindproducten wil importeren)
 - o Hoofdstuk 13: Controle en certificering

We wensen het belang van een goede ingangscntrole te benadrukken. Dat zal jou en je certificeringsorgaan in de toekomst veel kopzorgen besparen. Koop bijvoorbeeld enkel ingrediënten van leveranciers die gecertificeerd zijn. Maar ga ook na dat de ingrediënten die je wenst te kopen voorkomen op het certificaat. Alle actuele certificaten van Vlaamse marktdeelnemers vind je terug op de website van de Vlaamse overheid (<http://lv.vlaanderen.be/nl/bio/bedrijven-onder-controle>). Bij twijfel kan je ook steeds je controleorgaan contacteren.

Opmerking: in het derde scenario moet je niet onder controle staan als je uitsluitend voorverpakte producten rechtstreeks aan de eindconsument verkoopt. Bijkomende voorwaarden zijn dat je deze producten niet zelf verwerkt, niets aan de etikettering verandert of niet invoert uit een niet-EU-land.

Productontwikkeling aangepast aan bio

Van een niet-biologisch product een biologische variant maken, is meestal niet alleen een kwestie van alle ingrediënten in biologische variant te gebruiken. **Vaak is er een nieuwe productontwikkeling nodig.** De wetgeving voor bio laat immers maar een beperkte lijst additieven en technische hulpstoffen toe. Zo kan je bijvoorbeeld geen gebruik maken van geharde vetten omdat hydrogenering een chemisch proces is en de technische hulpstoffen, nodig voor het harden van vetten, niet op de lijst van toegelaten hulpstoffen staan. Daarnaast kunnen bepaalde ingrediënten in biologische vorm een verschillende kwaliteit of structuur hebben omdat ze een ander verwerkingsproces ondergaan hebben. Zo wordt de niet-biologische versie van lecithine uit olie onttrokken met hexaan, terwijl het in bio fysisch gescheiden wordt. Dat zorgt ook voor een andere kwaliteit.

Bio integreren in bestaand kwaliteitssysteem

De specifieke procedures voor ingangscntrole, scheiding, traceerbaarheid van de biologische productie, kunnen het best opgenomen of geïntegreerd worden in het reeds bestaande kwaliteitssysteem en kwaliteitshandboek.

Wat kost bio?

Wie met een biologische productielijn wil starten, moet 2 kosten in rekening brengen. Allereerst zijn er de controlekosten. Die worden bepaald door de controleorganen zelf en vind je op hun respectieve websites (zie ook hieronder).

Daarnaast moet er ook een verplichte bijdrage betaald worden aan VLAM, het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (zie hieronder). De tarieven hierover hangen af van je omzet. Je vindt meer uitleg op www.vlam.be/nl/bijdragen/bio/bijdragesysteem.

Vind ingrediënten en afzetkanalen

Ben je op zoek naar biologisch gecertificeerde ingrediënten, dan kan je op zoek in de Biobedrijvengids op www.biobedrijvengids.be. Deze databank geeft je toegang tot de gegevens van de Vlaamse bedrijven met een gecertificeerde biologische productie of verkoop. Je kan er ook zoeken op product. Op www.bfvl.be/handleiding_Biobedrijvengids leggen we je uit hoe precies (Filmpje Deel 5: zoeken als bioverwerker). De biobedrijvengids is ook handig voor wie op zoek is naar afzetkanalen.

Is een bepaald ingrediënt moeilijk te vinden of heb je vragen over afzet? Dan mag je ook contact opnemen met de ketenmanager van BioForum Vlaanderen, Paul Verbeke. Via het project Bio zoekt Keten ondersteunen we de ketenontwikkeling binnen de biosector. Je vindt meer informatie op www.bfvl.be/biozoekketen.

Beschrijvingen

Bij de controles zullen de volgende 'beschrijvingen' en schema's gevraagd worden.:

- Maak een volledige beschrijving van je bedrijf en je bedrijfsactiviteiten en eventuele vestigingen. Duid hierbij aan welke delen van je bedrijf(sruimten) en -activiteiten betrokken zijn bij de bioproductie.
- Beschrijf alle concrete maatregelen die op het niveau van de bedrijfsruimten en/of de activiteiten genomen moeten worden om de naleving van de voorschriften voor de biologische productie te garanderen. Schenk hierbij voldoende aandacht aan de scheiding tussen bio en niet-bio, sluit contaminatie van niet-toegestane stoffen zoveel mogelijk uit en hecht belang aan de correcte ontvangst van de grondstoffen.

Aanmelden bij een controleorgaan

In tegenstelling tot een landbouwer die bio wil gaan produceren, is er voor een verwerker geen 'wachttijd' voorzien. Van zodra je voldoet aan de regels, kan je een controle aanvragen en gecertificeerd worden.

Technisch zijn er 3 verschillende 'activiteiten' waarvoor je gecertificeerd kan worden: 'bereider', 'importeur', 'distributeur'. Vaak zal een bedrijf voor meer dan 1 onderdeel gecertificeerd worden.

Er zijn in Vlaanderen drie controleorganen erkend voor de controle op bio.

- Certisys: www.certisys.eu
- TÜV-Nord Integra: www.tuv-nord.com/be
- Quality Partner: www.quality-partner.be

De tarieven voor controle vind je op hun website.

Controle en sanctionering

De erkende controleorganen passen dezelfde minimale controlevereisten toe. Dit wil zeggen dat er minstens één aangekondigde jaarlijkse controle wordt uitgevoerd, aangevuld met risico-gebaseerde steekproefcontroles en staalnames. Non-conformiteiten worden opgevolgd via dezelfde sanctietabel die wettelijk vastgelegd is, zodat bij eenzelfde inbreuk eenzelfde sanctie wordt opgelegd door de drie controleorganen.

Wanneer je je aanmeldt bij een controleorgaan, zal je in principe binnen de 2 maanden bezoek krijgen van een controleur.

Een goede voorbereiding op deze biocontrole is noodzakelijk. Als dat niet gebeurt kunnen hieraan sancties verbonden zijn. BioForum Vlaanderen kan jou helpen met deze voorbereiding. Neem zeker een kijkje in ons adviesaanbod.

Voldoe je aan alle vereisten, dan kan het snel gaan. Je ontvangt binnen de maand je certificaat. (het certificaat wordt pas afgeleverd na betaling controlefactuur)

Geniet mee van de promotie voor bio

VLAM, Het Vlaams Centrum voor Agro- & Visserijmarketing, doet aan marktonderzoek en voert promotie om de verkoop van landbouwproducten van verschillende sectoren te bevorderen. Via bijvoorbeeld radio- en tv-spots worden bioproducten sterk gepromoot. Daartegenover staat een verplichte bijdrage van zowel landbouwer als voedingsbedrijf op basis van het bio-omzetcijfer. Je kan de tarieven nakijken op de website van VLAM : <https://www.vlam.be/nl/bijdragen/bio/bijdragesysteem>.

BioForum als sectororganisatie ondersteunt uiteraard ook de promotie van bio, maar doet dit eerder via het verschaffen van heldere informatie en sensibilisering. De website www.biomijnnatuur.be is het infopunt over bio voor de consument waar je als bedrijf ook kan adverteren.

Op de volgende pagina kan je lezen wat BioForum nog allemaal voor jou doet.

Wat is BioForum Vlaanderen?

BioForum Vlaanderen vzw is de sectororganisatie van de biologische landbouw & voeding: boeren, verwerkende bedrijven, verdelers, grootdistributie, kleinhandel en foodservices. Daarnaast horen ook controleorganen, onderzoeksinstituten en maatschappelijke organisaties tot onze sector. De werking van BioForum Vlaanderen wordt deels ondersteund door de Vlaamse Overheid.

De werking van BioForum is in 4 punten samen te vatten:

1. Op de bres voor de belangen van de biosector

BioForum verdedigt de belangen van bio-ondernemers op alle belangrijke beleidsvlakken. Word lid van BioForum en je vergroot het draagvlak van onze organisatie. Bovendien bepaal je mee onze standpunten.

2. Advies en ondersteuning aan bio-ondernemers

Bio-ondernemers en starters kunnen bij BioForum terecht voor advies en ondersteuning. Dat kan gaan van vragen over de wetgeving tot vragen over ingrediënten, productieproces. Leden krijgen persoonlijk advies door de medewerkers van BioForum Vlaanderen. We geven ook interne opleidingen aan personeel. Je vindt alle contactgegevens op www.bfvl.be/personeel.

3. Stimulansen en ondersteuning marktontwikkeling en onderzoek

Ben je op zoek naar een afzetmarkt? Kijk in de Biobedrijvengids, neem contact op met Bio zoekt Keten of plaats een zoekertje op onze website. BioForum stimuleert onderzoek en innovatie in de biologische verwerking.

4. Heldere informatie voor het grote publiek

BioForum informeert consumenten via verschillende kanalen over de meerwaarde van bio en organiseert publiekscampagnes. Bio-ondernemers blijven op de hoogte van de biosector dankzij de marktstudies, de website, onze maandelijks nieuwsbrieven, het vakblad Bio Actief en verschillende vakpublicaties en studiedagen.

Meer dan 400 bedrijven zijn intussen lid van BioForum Vlaanderen. Zelf lid worden kan via www.bfvl.be/wordlid.